

Vlinders zoeken in het veld: de duinen

Vlinders kijken in Nederland, dat lijkt vrij gemakkelijk. Maar hoe herken je de juiste plekken? Dat is het thema van deze reeks artikelen. In het vorige nummer van Vlinders werd een aantal voorbeelden van heidegebieden besproken. Enkele gebiedsfoto's geven als het ware een voorspelling van de soorten die je in die gebieden kunt verwachten. Deze keer een aantal duingebieden.

Uniek landschapstype

Tekst: Albert Vliegthart

Nederland kent een vrij bijzonder landschapstype: de duinen. Langs onze kustlijn zijn bijna overal duinen of duinresten te vinden. Eigenlijk zijn de duinen in een gradiënt in te delen. Van het binnenduin, dat eigenlijk al een apart bostype is, gaat het landschap over naar de zeereep. Hierin wordt de vegetatie naar de zee toe steeds lager. Enkele voorbeelden van duinen waarbij zo'n gradiënt nog goed te zien is,

zijn Voornes duin, de Kennemerduinen en het Noord-Hollands duinreservaat. Deze duinen zijn op de breedste stukken bijna 5 km breed. Door deze enorme variatie in het landschap zijn hier ook bijzonder veel vlindersoorten te vinden. De laatste jaren neemt het aantal soorten in de duinen alleen maar toe. Oranjetipje, landkaartje, koevinkje, bont zandogje en groentje worden steeds vaker gemeld uit de duinen. We kennen in Nederland geen vlindersoort die alleen maar in de duinen voorkomt. De kleine en de duinparelmoervlinder zijn wel typische duinvlinders. Deze soorten hebben in het binnenland geen forse vaste populaties, zoals de grote parelmoervlinder dat nog wel heeft op de Veluwe. In het artikel over Zuid-Kennemerland op blz. 4-6 in dit blad staat een uitgebreide tabel met de vlindersoorten die in de duinen voorkomen. Deze tabel is representatief voor het voorkomen van deze verschillende soorten vlinders in de Nederlandse duinen.

Zeeuwse duin. Dit komt vooral door het verschil in bodemtype, dat uiteraard ook de vegetatie bepaalt. Hierdoor is de verspreiding van vlinders in de Nederlandse duinen ook verschillend. Zo komt de kleine parelmoervlinder langs de hele kuststrook voor en soorten als de grote en de duinparelmoervlinder komen juist alleen in de noordelijke helft van Nederland voor. Een ander voorbeeld is het groentje dat sinds enkele jaren op de Waddeneilanden wordt gevonden en nog ontbreekt in de zuidelijke duinen. In de nieuwe atlas van de Nederlandse dagvlinders wordt uitgebreid ingegaan op de leefomgeving en verspreiding van vlinders. Het is aan te bevelen dit naslagwerk te raadplegen voordat je op stap gaat.

Parameters

Zoals in het vorige artikel al werd vermeld, is de belangrijkste factor het kunnen combineren van de verschillende 'parameters'. Een duingebied kan zeer gevarieerd opgebouwd zijn. Zo heb je droge en natte duinvalleien, het middenduin kan behoorlijk vol gegroeid zijn met struiken, vaak rozen, wilgen of berken of is juist open, met heide en grassen. Het leefgebied van de soorten is dus een belangrijke indicator om vlinders te vinden.

Vlinders in het duin: de foto's

1 De bossen van de binnenduinen bestaan vaak uit naaldbomen. De stukjes loofbos zijn het meest geschikt om vlinders te zoeken. Zoals op de eerste foto te zien is, loopt hier een pad door een mooi stukje open bos waar je vlindersoorten van bossen en bosranden vindt. Juist de gelaagde ondergroei (strui-

Meijendel (ZH)

Kars Velling

Noord Hollands duinreservaat (NH)

Kars Velling

Hoe herken je de goede vlinderplekken?

De vegetatie in de duinen wordt steeds lager naar de zee toe. Dit is als referentie te gebruiken. In de zeereep zitten immers andere vlindersoorten dan in het binnenduin. Daarnaast verschillen de duingebieden in Nederland nogal. Zo zijn de Wadden totaal anders dan het

ken van verschillende hoogte, met ruimte voor bloemen) en het feit dat de zon plaatselijk tot op de bodem kan doordringen, maakt deze plek tot een uitermate geschikt plekje voor enkele soorten als bont zand-oogje, citroentje en gehakkelde aurelia.

2 Net buiten de bossen wordt het landschap gekenmerkt door struiken. Doorgaans zijn dit de plekken om de trekkers tegen te komen. Atalanta's en distelvlinders maar ook koolwitjes foerageren meestal op kruiden als jacobskruiskruid in de bermen. Ook oranjetipjes volgen vaak de randen van de struwelen op zoek naar kleine open stukjes om hun eitjes af te zetten op kruisbloemigen als look zonder look.

3 Een zeldzame vlinder van de duinen is de bruine eikenpage. Een soort die zich moeilijk laat vinden door zijn zeer verborgen levenswijze. Op plekken waar eikenbosjes, vaak in combinatie met sleedoorn of andere heesters door hun uitlopers een mooie opbouw hebben, maak je de meeste kans op deze kleine pages. Op de derde foto is goed te zien hoe de vegetatie als het ware omhoog gaat van voor naar achter. Bij dit soort plekken staan vaak bloeiende kruiden, die als voedselplanten gebruikt worden door soorten als groot dikkopje, boomblauwtje en schoenlappers.

4 De vierde foto is gemaakt op een plek waar veel variatie in het gebied te zien is. Dat is belangrijk voor het overleven van vlinders. In dit geval is de biotoop op de voorgrond een belangrijke plek voor zandogen als heivlinder, argusvlinder en hooibeestje. Zij kunnen hier in het hoge gras beschutting zoeken tijdens slecht weer. Het meest geschikt om vlinders te zien, lijkt de plek waar het zand aan de oppervlakte komt; zanderige plekken warmen immers snel op. Op deze plekken kunnen allerlei kruiden kiemen, waar kleine parelmoervlinder en bruin blauwtje van

profiteren.

5 Op de vijfde foto is in het landschap een mooi mozaïekpatroon te zien. Met name dikkopjes vinden dit soort stukken erg aantrekkelijk. Twee bijzondere vlinders uit deze groep zijn de aardbeivlinder en de kommavlinder. Hoewel beide soorten totaal verschillende waardplanten hebben, houden ze wel van hetzelfde duintype. De aardbeivlinder gebruikt vaak tormentil als waardplant, maar in de duinen worden de eitjes vaak afgezet op dauwbraam. Je vindt de vlinders vaak in het voorjaar, foeragerend op gele bloemen en laag bij de grond. De kommavlinder is meer gebonden aan buntgras en schapengras en is een echte zomervlinder. Hij houdt meer van uitzichtpunten en kan behoorlijk territoriaal zijn. Let bij deze dikkopjes goed op de verspreidingsgebieden, zo komt de kommavlinder alleen noordelijk van het Noordzeekanaal voor.

6 Een stukje duin dat begraaasd wordt door konijnen is een steeds zeldzamer wordende biotoop. Als je de kleine parelmoervlinder zoekt, kan het helpen om eerst naar de aanwezigheid van konijnen te kijken (uitwerpselen of hollen). Op deze plaatsen staan vaak veel viooltjes, die de waardplant zijn voor de kleine en andere parelmoervlinders. Schrale duinvegetaties met her en der wat viooltjes zoals op de laatste foto vormen de huidige overlevingsplekken voor parelmoervlinders. Dit soort vegetatie is ideaal voor het bruin blauwtje. Als je deze soort tegen wilt komen, moet je goed op de reigersbek letten, de waardplant van het bruin blauwtje. Niet alleen in de vegetatie, maar ook op de kale plekken vind je de vlinders. Op de foto is een grote parelmoervlinder zich op het pad aan het opwarmen. Je kunt de grote parelmoervlinder ook op bloeiende bloemen aantreffen, soms zelfs tot honderden meters buiten de voortplantingsplekken.

Vlindersoorten die vaak in de duinen te zien zijn:

Aardbeivlinder	Bruine eikenpage	Kleine parelmoervlinder
Groot dikkopje	Bruin blauwtje	Heivlinder
Kommavlinder	Grote parelmoervlinder	Argusvlinder
Kleine vuurvinder	Duinparelmoervlinder	Hooibeestje

Henkjan Kievit

Kennemerduinen (NH)

Kars Veling

Noord Hollands duinreservaat (NH)

Kars Veling

Texel (NH)

Kars Veling

Texel (NH)